

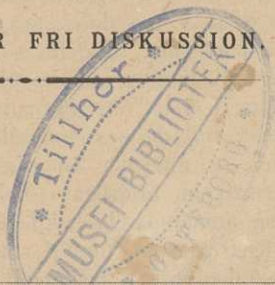
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR FRI DISKUSSION.

Döm ingen ohörd. ☉ Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser. ☉ Fri talan.

N:o 9.

Ansvarig utgifvare och
redaktör:
Alma Breinholm-Åkermark.

1 Maj

Pris: Kr. 3,50 pr år.
Tredje årgången.

1888.

En blick på svenska folkskolan med anledning af fru Eva Vigströms artikel i Göteborgs Handelstidning.

Forts. från föreg. N:r.

III.

Icke utan intresse skulle vara att göra en fullständig exposé af fru V:s undersökningar, sådana de refererats i Handelstidningen. Men utrymmet är alltför mycket anlitadt för att med gifva en dylik utförlighet. Åtskilliga af fru V:s påståenden falla dessutom af sin egen tyngd.

Fru V. har besökt vissa folkskolor på landet och der gjort dessa sorgliga upptäckter om folkupplysningens tillstånd. Af alla tecken att döma ha vid de omtalade skolbesöken vederbörande lärare så fattat fru V:s önskan, att de trott hennes mening vara att taga reda på barnens kunskapsgrad, icke så mycket på lärarens sätt att undervisa. Fru V. talar om raska svar, en hagelsvärm af frågor m. m., hvilket vittnar om, att det förevarande ämnet förut blifvit beredt. Då en viss lexa, eller om man så vill, uppgift, prepareras, går

det sannerligen lagom raskt. Men det är just på detta sistnämnda moment i undervisningen största vigten ligger; vid ett examinerande bör man till regeln låta det gå undan med frågorna för att så många som möjligt må komma i tillfälle att visa, huru de arbetat på den förelagda uppgiften. Och hvad som vanligen aldrig kommer i fråga vid dylika förhör, är föredrag af läraren, såsom ofta sker vid förberedandet, då, t. ex. i naturkunnighet, historia, geografi, de flesta lärare icke låta barnen använda någon lärobok förr än möjligen vid hemarbetet.

Att företrädesvis i skolorna på landet icke blott lärjungar, utan äfven lärare, ovana som de äro vid besök af främlingar, känna sig något förlägna och oroliga, då en främmande person sitter som åhörare i skolan, inses af hvar och en, som pröfvat något i den vägen. Ännu mera framträder barnens

blyghet, när en obekant börjar examinera dem utom skolan för att utröna deras kunskapsmått. Samma gäller de äldre bland folket, som kanske till på köpet känna sig förnärmade, då de af personer, hvilka de blott obetydligt eller icke alls känna, öfverhopas med en mängd frågor, som de mena sig ingen skyldighet ha att besvara.

Fru V. skildrar ett examinerande öfver tredje trosartikeln. Frågor och svar gingo raskt, men vid närmare undersökning befans det, att två af de »bäst exercerade» barnen hade en dunkel och förvirrad föreställning om Jesu lif och verksamhet, om Pontius Pilatus o. s. v. — de visste »rakt ingenting», som de hort veta. I detta som i andra fall tror jag på sanningen af de relaterade exemplen. Men i fråga om slutomdömet måste jag för så vidt de »exercerade» barnen voro normala — uttrycka en viss undran. Då tredje artikeln utförligare behandlas, hafva de nyss omnämnda biblisk-historiska ämnena ovilkorligen berörts, först i småskolan, sedan i sammanhang med läsningen af andra trosartikeln i folkskolan. Mig synes företeelsen som en ren abnormitet. Ty sådant är icke »systemet» i någon folkskola i hela vårt land, att tredje trosartikeln behandlas före den andra.

Alla de kristendoms lärare, fru V. omnämner, äro odugliga. Jag ber att få instämna häruti. Den ärade författarinnan företer dock — erkännom det — en egenomlig samlareförmåga. En opartisk forskare skulle helt säkert påträffa en och annan lärare och lärarinna, som i trots af den olyckliga »mekaniken» lemnade en kristendomsundervisning med både andakt och lif utan allt vare sig religionsförakt eller sektväsande. Huru åskädligt fru V. skulle hålla en lektion öfver tredje trosartikeln, vet icke jag, kanske icke heller fru V. Underligt emellertid att ej höra den ärade kritikern omnämna en lektion i biblisk historia, som ju är ett för barn mindre abstrakt ämne. Men fru V. har kanske ej funnit nog många skuggsidor dervidlag.

Att en förbättring i kristendomsundervisningen är påkallad, särskildt med hänsyn till den kateketiska delen deraf, som ännu på sina ställen fortfar att vara ett själsdödande minnespluggande, är en sak, som så många gånger af verkliga kristendomsvänner icke blott utom, utan äfven inom lärarekåren betonats, att fru V. blott förstärker deras antal. Frågan har ej heller varit främmande

på skolmötena, såsom fru V. synes hålla troligt.

Så kommer *historien*. Fru V:s undersökning af undervisningen häruti har ledd till häpnadsväckande resultat. Icke mer än två af alla dem, fru V. frågat härom, ha haft någon aning om, hvar de börjat läsningen i svenska historien; mer än *namnen* på Gustaf Vasa, Gustaf II Adolf och Karl den tolfte känna barnen ej under skoltiden. Är det möjligt? frågar man sig, fastän fru V. på förhand låtit oss veta, att historien behandlas på ett »ohyggligt» sätt. Nyss kritiserades ju en lektion om turkarnes folklymne och religion, Karl den tolfte *karakter, styrelse* och andra »kinkiga ämnen». Rörande förfädernas gudatro inskränker sig folkskolan til att «låta barnen inlära tre å fyra namn utan en gnista medföljande ljus». Att en äldre f. d. folkskole-elev »tyckte sig ha haft i lexan »namnet Engelbrekt (nakna namnet förstås) och att möjligheten antydes af att kunna «ramsa upp Sveriges konungalängd jemte ett par dithörande årtal», betyder föga.

Man förstår tydligen, att här begagnats lärobok, men hvilken, är svårt att säga. Utomordentligt skröplig måste den emellertid ha varit. Att barnen aldrig i folkskolans läsebok, som af hvarje någorlunda flitig lärjunge genomlästs delvis många gånger, fått syn på de intresseväckande uppsatserna om den nordiska gudaläran, om Engelbrekt, om Gustaf Vasas äfventyr i Dalarne, förefaller också rätt besynnerligt. Jag har såsom barn läst en skärligen tarflig lärobok i historia, men ingen af de vida bättre historiska läroböcker, jag sedan den tiden gjort bekantskap med, har så fäst sig i minnet. Huru en lärjunge, som om och om igen läst t. ex. ett af ofvannämnda stycken, skall helt glömma deras innehåll och på samma gång i årtal efter skoltiden besväras af det framställningssätt, som användts för att meddela samma innehåll, är för många en ouppdagad hemlighet.

Fru V. påpekar olägenheterna deraf, att skolan och kyrkan begagna ett, allmogen själf ett annat språk, och häri ligger tvifvelsutan en känbar svårighet för allmoge klassen. Inom sig måste den för att tala ett vårdadt språk öfversätta provinsialismerna till allmängiltiga uttryck. Men huru afhjelpa detta? Icke kan det vara välbetänkt att utgifva läroböcker eller meddela undervisning på de olika arterna af

folkspråket.* De senaste årens folkskoleundervisning har dock betydligt minskat bruket af provinsialismerna, icke blott hos skolbarnen, utan genom dem äfven hos de äldre. Huru ofta har man ej fått höra, att föräldrar fått små rättelser af sina barn i detta afseende, rättelser, till hvilka de vanligen godmodigt anmärkt: »köpstatalet passar inte för bönder», eller något dylikt. Denna »blygsamhet» synes dock ha makat åt sig allt mer och mer och så småningom äfven de för främlingen svårförstådda provinsialismerna.

I bristande öfverensstämmelse mellan tal- och skriftspråket har man också att söka den mäktigaste orsaken till, att det dryga arbete, som rättskrifningsundervisningen upptager, ger så liten frukt. Att rättstafningen är ett bland allmänheten okänt anspråk, såsom fru V. påstår, har jag just icke kunnat förstå. Helt okänt är det åtminstone icke. Allmogen brukar ofta slå upp postillor, psalmböcker, stundom äfven almanaekör för att skaffa sig reda på, hur det eller det krångliga ordet stafvas. Men rättskrifningen tillfredsställer under nuvarande förhållanden icke ens rätt små anspråk, detta måste medgifvas. Orsaken är icke alltid brist på öfning.

Enligt fru V. är också undervisningen i *modersmålet* en mekanisk lexläsning i våra folkskolor. Jag känner dock personligen hundratals lärare, som icke i detta ämne använda någon lärobok, ehuru mer än en är betänkt på att vidtaga denna åtgärd för att befördra barnens själfverksamhet och så hinna längre. Läraren skall emellertid besitta en mer än vanlig portion slöhet och okunnighet, om han utan vidare föreskrifver lexor i språklära af det innehåll, fru V. nämt. Hans slöhet kan endast öfverträffas af hans mod att trotsa allt, hvad icke blott sundt förnuft, utan äfven alla råd och anvisningar från seminariet bjuda.

Samma brist på mod, som enligt fru V:s egen förklaring ej tillåtit åhörandet af undervisningen i *modersmålet*, har ej heller medgifvit att närmare studera undervisningens beskaffenhet i *naturlära* och *geografi*. I alla fall vet fru V., att läraren befäller: »derifrån och dit!» i en bok »med gulgrå permar». Lätom oss icke befatta oss med den träki-

ge läraren, lätom oss tänka efter, hvad det kan vara för en lärobok i naturlära, som ej meddelar någon kunskap om det »verkliga livets företeelser». Det kan ej vara äldre upplagor af Berlins. Den lästes annars rätt mycket på landet och innehöll, vill jag minnas, ett kapitel »om hvar jehanda sysslor och handtverk».

Det torde nu vara på sin plats nämna, att om en del af folkskolans lärjungar äro okunniga i historia, geografi eller naturkunnet, detta alls icke är något bevis på folkskolans oduglighet, alldenstund på skäl, som i § 48 af folkskolestadgan uppgifvas, lärjungar få lemna folkskolan *utan att alls hafva undervisats i dessa ämnen*. Så nyligen som år 1886 afgingo från Sveriges folkskolor 6,361 barn, hvilka blott inhemtat minimikursen. Skulle någon af dessa inbilla sig eller andra, att Luther manade bort Sveriges urinbyggare, eller att städer finnas nere i jorden, eller om han skulle ha oklara begrepp om jordmagnetismen, bör det ej förvåna allt för mycket.

Först och sist är dock den rådande öfvertron och vidskepelsen ett bevis på folkskolans fullkomliga vanmagt. Så klagat fru V. Annorstädes heter det, att folkskolan gjort människorna alltför skeptiska i detta afseende. Många år har jag vistats på landet, men aldrig har jag förmärkt några mera uppseendeväckande fall af vidskeplighet, särskildt hos det yngre släktet, för hvilket det äldre icke sällan döljer sina mystiska föreställningar. Är icke vidskepligheten bland vårt folk obetydligare och oskyldigare nu än vid århundradets början? Denna erfarenhet tro sig åtskillige sakkännare ha gjort. De tillförlitliga personer från skilda orter, jag frågat om saken, ha förklaradt, att vördnaden för skroek är skäligen ringa, der den för spelade en betydande rol. Att minnesgoda personer kunna draga fram åtskilligt dylikt för den nitiske forskaren, är just ej detsamma som att dessa personer tro derpå.

Någon gång läser man i tidningarne rätt kostliga historier om spöken, tron på kloka gubbar m. m. Rubriken på en dylik notis lyder vanligen: »i folkskolans tidevarf», eller »så långt efter 1842!» äfven om den vidskepliga gumman eller gubben lefvat lika länge före som efter 1842. Kunde man ej för omvexlings skull emellanåt skriva: »i tidningspressens tidevarf» eller: »så långt efter 1527 (för att nu ej gå till 829)!» Ty kristendomen och goda tidningar ha liksom folkskolan verkat mycket för att uttrota öfvertro och vid-

* Måhända i samma stil som en skånsk gumma undervisade sin dotter-dotter: »m-ö-s-s-a sier hätta, mitt barn; f-ö-n-s-t-e-r sier vindur, mitt barn; s-t-r-u-m-p-a sier hösa mitt barn.» Red.

skepelse, ehuru dessa krafter liksom folkskolan icke fullt lyckats i sina bemödanden.

Det är smärtsamt, klagar fru V., att höra den frasen, att vidskepelsen försvinner för folkupplysningens klara ljus. Så smärtsamt det än låter att höra omtalas något gagn af folkundervisningen, skall jag dock tillåta mig anföra ett uttalande i denna riktning.

»Det är mig en glädje att kunna säga, att jag i våra svenska läkares embetsrapporter, i hvilka för öfrigt mångenstädes vårt folks seder och vanor afmålas i dystra färger, mer än en gång funnit, att den börjande ljusningen är att tillskrifva folkskolans lärare. — — Skolläraren måste ständigt kämpa mot den vidskepelse och öfvertro, som envist hänga kvar, eller, en gång förjagade, åter vilja insmyga sig. I detta hänseende hafva Sveriges skollärare redan utfört ett aktningvärdt arbete; många af landets mest framstående odalmän minnas med tacksamhet sin barnalärares undervisning, men mycket återstår ännu att uträtta. Jag tror icke på sanningen i följande ord, som jag en gång läste i en embetskrifvelse, att vidskepelsen viker för jernvägarne. Den är seglifvad och krossas ej till döds af det framrullande lokomotivet, den smyger sig på bakvägar tillbaka och blomstrar i hufvudstädernas gränder lika väl som i undangömda landsändar». Yttrandet förskrifver sig från en af Sveriges mest framstående läkare och folkligaste vetenskapsmän, professor Seved Ribbing.

På tillvitelsen mot landets lärarekår tillkommer det icke mig att svara många ord. Jag har redan framhållit, att den bör vara mer än oförvillig för att rätt fylla sitt fostrarekall. Men att alla dessa lärare skulle vara blott maskiner utan individualitet och utan intresse för sitt kräfvande kall och ändå hårda ut på sin bana, är för mig svårfattligt. Att denna lärarekår temligen enstämmigt uttalar önskan om förbättrad utdanning för sin uppgift, att den allmänt är medveten om luckorna i sitt vetande, kan icke bevisa, att denna kår vill stillastående. Och hvad kärleken till deras läraregerning för öfrigt angår, behöfver det näppeligen erinras, att den ofta fins, der man minst anar, kanske mest, der man icke i tid och otid är färdig annonsera derom.

Men slentrianen är en svår frestare för en lärare. Och det går lätt särskildt i de ensliga vråna att falla för den samma. Till någon pedagogisk ofelbarhet kan läraren ej trots sina allvarligaste bemödanden komma.

En sannare uppfattning af kallet, ett varmare intresse för icke blott skolarbetet som dagsverke utan äfven för hela den skiftande mångfalden af företeelserna på skolans fält, tarlvas nog mer än en. Har fru V. bidragit att väcka ur denna sömnaktighet, som aldrig får förekomma hos dem, hvilka ha sig anförtrödd förvaltningen af folkets dyrbaraste skatt, har hon utfört ett godt verk.

Just i denna afsigt — att motverka likgiltighet och däsighet i uppfostringsfrågor — arbeta skolmötena och skoltidningarne. Fru V:s utfall mot de förra är, lindrigast sagdt, illa motiveradt. Om hvad som förehafves på dessa möten, kan hvem som helst lättast öfvertyga sig genom att ögna igenom en af våra utvaliga skoltidningar, exempelvis Svensk Läroretidning. Och skulle, då några kamrater komma tillsammans, en fråga förekomma, som rör blott läraren, såsom själfhjelp o. d., hvem tager skada häraf? Hvad fru V. föraktfullt yttrat om s. k. proflektioner, som blifvit be-tecknade såsom »experiment och upptåg med barnasjälar», hvilka konster endast »den, som blifvit för-slöad af tvång och vana, utan eckel och motvilja kan åse och utföra», skall jag blott citera.

Fru V. anmärker till sist, att så många bland de bättre lottade så i staden som på landet, ej låta sina barn begagna folkskolan. Det är sant. Derigenom kommer denna in-rättning att sakna en stor del af den upp-muntran, som annars skulle komma den samma till del, att nu ej påpeka andra fördelar, som en samuppfostran af olika samhällsklassers barn skulle tillföra folket. Hittills har folkskolan, särskildt i staden, varit nästan uteslutande en inrättning för fattigmans barn.

Glädjande tecken tyda dock på, att folkskolan mera än hittills skall blifva en läroanstalt, hvaraf olika samhällslager skola låta sina barn draga nytta. Bruket att sända barnen till privatskolorna öfvergifves mer och mer. Så voro år 1886 blott 18,623 barn af 7—14 års ålder lärjungar i enskilda skolor, år 1880 20,495. Samtidigt härmed hade antalet barn inom ofvan angifna åldersgränser ökats med öfver 56,000 i hela riket. Alltså en proportionsvis betydlig minskning af privatskolornas lärjungesiffra. Exempel saknas icke på, att just sådana målsmän, som bättre än andra tagit kännedom om folkskolan, t. ex. folkskoleinspektörer, äro nog fördomsfria att låta sina barn bevista folkskolan.

Den skola, jag här egnat några rapsodiska betraktelser, är själf ett barn — ett skolbarn, om vi så få säga, som ännu har mycket att lära, ännu saknar en god del af den behöfliga erfarenheten och stadgan för att vara önskvärdt vis och nyttig. Den behöfver och kommer alltid att behöfva uppmuntran och stöd. För hvarje välvilligt råd bör den vara tacksam, pröfva allt och behålla det godt är.

Ännu är, såsom jag antydningvis erinrat, icke allt mönster gilt i våra folkskoleförhållanden. Långt derifrån. Lärarnes utbildning, så väl den första som den fortsatta, skolrådets verksamhet, skolgång, kursanordningar, undervisningsmetoder, läroböcker m. m. — allt detta kan och bör blifva bättre. Men de sansade reformerna på ett så viktigt område som skolans låta ej utföra sig i en handvändning. Underligt är det därför icke, att ännu mycket återstår för folkupplysningens vänner att göra.

Fru V. har granskat folkskolan, enligt hennes egen utsago skuggsidorna af den samma. Min afsigt med ofvanstående har icke varit att i den meningen komplettera fru V:s framställning, att jag ensidigt velat framhålla de ljusa sidorna af nämnda inrättning. Men då fru V. gifvit akt på folkskolans magra frukter, har jag, som icke heller kan vara fullt tillfredsstäld med de samma, velat fästa granskarens uppmärksamhet vid några af orsakerna till detta otillfredsställande resultat.

»Folkskolan har nu genomlevat den tidsperiod, under hvilken hon, så att säga, stod under glaskupa», förklarade fru V., innan hon lopp till storms mot denna anstalt. Ännu är icke den planta, som med 1842 års folkskolestadga nedsattes i svensk jordmån, kraftigare, än att den kan taga skada af köld och storm. För att den skall växa och bära frukter till välsignelse för vårt folk tarfvar den, utom de friska vindarne, äfven sol, mera ljus och värme. Då skall detta läroverk också blifva i stånd att *meddela* mera ljus, värme och lif, och

»hvar folkskolbarnet stafvar på sin lexa en framtidskraft skall i det tysta växa.»

Joh. O—r.

Ett nordiskt kvinnomöte.

Köpenhamns *kvinliga framstegsförening* inbjuder med nedanstående rader nordens kvinnor till ett allmänt möte i Köpenhamn:

»Nordens kvinder har i mere end en menneskealder virket på skilte veje, hver i sit nærmeste hjemland, for den sag, som kaldes kvindesagen, fordi den først og fremmest gælder kvindens vel og ve.

Burde Nordens kvinder ikke endelig en gang gøre et alvorligt endrægtigt forsøg på at mødes til samarbejde? Burde de ikke rådføre sig både med hverandre indbyrdes og med de mænd i alle de nordiske riger, som indser, at kvindesagen er også mændenes sag, og at ethvert vigtigt fremtidsspørgsmåls løsning er af betydning både for mænd og kvinder, fordi de begge horer til folket, til samfundet, til familien? Og løsningen i den ene eller den anden retning i en af Nordens stater kan være af stor betydning for udviklingen i de andre. Lad os derfor lære af hverandre og støtte hverandre!

En god lejlighed til at mødes gifver den nordiske udstilling i København. Kvindelig Fremskridtsforening har derfor tænkt at afholde et kvindesagsmøde d. 14—16. Juli 1888 med forhandlingsæmner som:

1. *Kvindens valgret.*
2. *Fredssagen som kvindesag.*
3. *De kvindelige arbejderes stilling.*
4. *Samundervisning for begge køn.*

Vi beder dem, som ønsker spørgsmål forhandlede, om at henvende sig til den korresponderende sekretær, fru Johanne Meyer, Naboløs nr. 4, Kbh. K, inden 1. Juni.

Nærmere om mødets sted, tid og orden skal efterhånden meddeles i de tidsskrifter og blade, som er sagens venner.

Det er en selvfølge, at vi vil gøre hvad der står i vor magt for at lette rejsen hertil og give den vejledning, som måtte ønskes.

På Kvindelig Fremskridtsforenings vegne:

Repræsentantskabet:

Fru *Olivia Ankersen.* Fru *Mathilde Bajer.*
Fru *Birgitte Berg-Nielsen.* Fru *Fossum.*
Fru *Marie Hansen.* Frøken *Dora Ipsen.*
Frøken *Lagesen.* Fru *Johanne Meyer.*
Fru *Anna Nielsen.* Frøken *F. Trier.*

Medindbydere:

Fru *Alma Adler.* V. *Amdrup.* *Fredrik Bayer.*
cand. jur. Folketingsmand.

Herman Bing, Frøken *Massi Bruhn,*
Journalist.

F. Falkenstjerne. Fru *Henry Goldschmidt.*
Højskoleforstander.

Haastrup, *Henning Jensen*
Folketingsmand. Folketingsmand.

Frøk. *Frederikke Kalekar.* Frøk. *Johanne Krebs.*
Malerinde.

Markvard Klarsen, H. W. Lund, Fru *Line Luplau,*
Kursusbestyrelser. cand. phil. Pastorinde.

A. C. Meyer, *Emil Meyer,* Frk. *Anna Petersen,*
Journalist. Urtekræmmer. Malerinde.

E. Schjøttz,

Overretssagfører, Folketingsmand.

J. Tang. Herman Trier,
Seminarieforstander, Folketingsmand. cand. phil.
Ulso,
Formand for Københavns Højskolesamfund.»

Kvinnliga framstegsföreningen grundades i november 1885, men höll icke sitt första offentliga möte förrän den 7 januari 1886, och är ett resultat af Danmarks på de senare åren starkt politiska lif.

Från »Dansk Kvindesamfund», den andra kvinnoföreningen i Köpenhamn, hvilken endast verkar för kvinnosaken, skiljer sig denna förening genom sin mera demokratiska riktning och derigenom, att hon satt både sociala och politiska frågor på sitt program.

Mången tror, att kvinnliga framstegsföreningen bildats af opposition mot »Dansk Kvindesamfund», hvilket alldeles icke är förhållandet, om den också är radikalare till sin natur än den sistnämnda.

På det första allmänna mötet d. 7 jan. 1886 höll folktingsmannen *Fr. Bajer* ett föredrag i fredssaken, då han tillegnade föreningen följande sång. *)

Robert Henriques.

At Fred og Frihed er den bedste Jord,
Hvori det sikre, jævne Fremskridt gror, —
Det er et prøvet Ord, som vi skal sande
:|: Og sprede viden om ud over Lande. :|:

Det er ej nok att vi det selv forstod,
Vi skal og fylde af »vor Menings Mod»,
Og naar vi kæmpe maa derfor, ja lider,
:|: Vi føler, hvor vi vokser, mens vi strider. :|:

Til Kamp i Freds og Friheds Fremskridtsaand,
Vi rækker Manden trofast Søsterhaand,
Vi er den ene Fløj af Fremskridts hæren,
:|: Og vi med Manden kappes vil om Æren. :|:

I denne Aandens Kamp maa nu enhver
Alvorlig Kvinde, som vor Sag har kær,
»Bekjende» frit og frejdig med sin Tunge,
:|: Hun ingen Sinde ræddes for at sjunge. :|:

Staar ved hans Side jeg paa Kampens Dag,
Er lige udsat jeg for Spot og Slag,
Faar lige Ret til Sejrens Frugt vi baade.
:|: Thi jeg vil have Ret, ej nøjs med Naade. :|:

Frederik Bajer.

Efter hr Bajer inledde på ett följande möte pastor *Henning Jensen* diskussionen om »kvinnans deltagande i det politiska lifvet».

*) Af framstående kvinnor öfversatt på engelska och tyska.

Sedan har folktingsmannen *Herman Trier* inledt en diskussion om »Kvinnan och politiken», »overetssagfører» *Zeuthen* hållit föredrag om kvinnorörelsen i sitt hemland, fru *Bajer* talat om fredssaken, hvilket sistnämnda gaf anledning till ett fredsupprop, som utsändes till kvinnorna i de tre nordiska länderna och som stått infördt i flera svenska pressorgan. ¹

Vidare har fru *Olesen* hållit föredrag om »reformdräkten och helsovården», frkn *Ouchterlony* »om socialismen», frkn *Kofoed* om »Lina Morgenstern»,² kandidat *Lauritzen* »om rättsvården», kapten *Wolf* »om Volapük», kandidat *Sveistrup* om »Kvinnans kommunala rösträtt», o. s. v. o. s. v. Det ena föredraget inom föreningen har som man ser aflöst det andra.

I december 1886 inlemnade föreningen ett andragande till Köpenhamns stadsfullmäktige om fria, kalla och varma, bad för obemedlade kvinnor och barn. I samma månad inlemnades en petition till riksdagens två ting om kommunal rösträtt för kvinnor.

I december förlidet år höll den norske folktingsmannen och folkhögskoleföreståndaren, *Viggo Ullmann* på föreningens inbjudan tre föredrag »om sociala förhållanden». Föredragen besöktes af öfver 800 personer.

Angående tjenarinesaken har hållits två offentliga möten, på hvilka en resolution antogs och en komité nedsattes, hvilken har insändt ett andragande till riksdagen, under tecknad af 60 läkare, om att pigkamrarne äro för små och för dåligt belägna, och att i byggnadslagen måtte formuleras en paragraf om skydd häremot.

I februari 1888 hölls offentligt protestmöte mot landstingets behandling af lagarne om kvinnans kommunala rösträtt.

En hushållsskoia har äfven kommit till stånd på föreningens föranstaltande. Den öppnades d. 4 januari 1887. Tio unga flickor få der fri undervisning i allt, som rör hushålliga sysslor, och undervisas om eftermiddagarne tillsammans med tio andra unga flickor i andra olika ämnen, gymnastik, m. m.

Många af föreningens medlemmar äro äfven medlemmar af »Dansk Kvindesamfund».

Upplysningvis må nämnas, att föreningen i likhet med Göteborgs kvinnoförening och af samma orsak som denna, endast består

¹ Deribland »Framåt».

² Tysklands berömda kvinnoförkämpe.

af kvinnor,¹ då deremot »Dansk kvindesamfund» räknar många manliga medlemmar.

Innan föreningen utsände sin inbjudan, förhörde den sig naturligtvis om, huruvida stämningen i de olika länderna vore för eller emot ett nordiskt kvinnomöte.

Från Kristiania, Helsingfors och Göteborg svarades, att man var för mötet.

Från Stockholm deremot har man icke fått något svar alls. Skall man förvånas eller icke förvånas deröfver?

Hvilket som — ett möte kommer till stånd, och det torde väl kunna anses vara både önskvärdt och behöfligt, såvida man vill samarbete de fyra ländernas kvinnor emellan.

Om också *diskussions*-frukterna af detta möte icke skulle bli så stora, som man kanske föreställer sig, så lider det intet tvifvel, att det *personliga* sammanträffandet mellan alla dessa olika kvinnor och män, hvilka arbeta mot samma mål, skall verka styrkande, upplifvande och fruktbarande för framtiden.

Ty det är att förmoda, att när hvar och en återvänder till sitt land igen, skall han känna sig ega nytt mod, större vyer och bättre impulser än förut.

Och att mötesinbjudarne, så vidt de förmå, skola veta att hålla på, att det verkliga blir *fri diskussion*, derföre vågar man kanske taga nedanstående Kvinliga Framstegsföreningens lilla sång som borgen:

Ja, vi elske vor Forening
Som et andet Hjem,
Hvor den frie aabne Mening
*Altid vinder frem.*²⁾

Ja, vi elske den og tænke
Paa en Fremtid god,
Baade Pige, Hustru, Enke
Skænkede den Mod.

Mørke Timer, tränge Dage,
Det var Livets Bud.
Fremskridtskvindens Klage
Lød i Ørknen ud.

Manden havde lært att stride
For sin gode Ret,
Kvinden tav i al sin Kvide
Og forsømte det,

Lad oss elske den Forening,
Som oss Husly bød,
Hvor den frie, djærve Mening
Gamle Vaner brød.

Lad os elske den og mindes
Livets store Strid,
Ret skal løses, Uret bindes
Ved vor Kamp og Flid. A. C. M.

¹) Man fruktade, att, ovana som kvinnorna äro att yttra sig mera offentligt, skulle de af blyghet ej våga sig fram med sin mening i mäns närvaro.

²) Kursiv. af red.

Två Sonetter.

I.

Man anser egennyttan för en makt,
Mot hvilken alla andra äro ringa,
Till lydnad kan den starkaste hon tvinga
Och viker ej för något, har man sagt.

Jag tror dock, ger man riktigt noga akt,
Kan väl i dagen någonting man bringa,
Som för en människa må högre klinga,
På hvilket egoism ej bojar lagt. —

Ty se! — Om också för sitt eget jag
Hvar annan sträfvar, och sin egen möda
I främsta rummet sätter som sin lag,

Hvem lönar modren väl för hennes möda,
Blir sorgen ofta ej, hvad hon en dag
Får för all kärlek, som hon låtit flöda —

II*

Du Bellman läst? — Säg, fann Du honom
skön?

Knappt någon svarar nej på denna fråga!
Det är ju erkänt, — hvilken lär väl våga
Att så bestrida alla lärdes rön? —

Och gör Du det? — Hvad får Du väl till lön?
Att synas dum och inskränkt; hafva låga
Begrepp om skönhet, sakna all förmåga
Se poesi i Bacchigliädjens dö. —

Ty se! — Bland laster utaf alla slag,
På krogar och i liderliga nästen,
Der nymfen ockrar fräckt med falt behag,

Der är kantänka humorn hedersgästen,
Som väcker oskuld, der den förr låg död,
Och visar oss sin »sorg så rosenröd». —

Berlin 30 Mars 1888.

Sture Gustave Kjellson.

Humorn och nutiden.

(Ett diskussions-inlägg i sällskapet »Nya Idun».)

Dan hör nu för tiden ofta uttalas, att en schism uppstått mellan humorn och sånggudinnan; och att så förhåller sig, derom kunna vi ju litet hvar enas. Emellertid känner jag mig manad att bryta en liten lans såväl för den emanciperade sånggudinnan som för den strejkande humorn.

* Denna sonett, införd i föregående häfte, upp-
tages ånyo på grund af ett ombrytningsfel.

Professor Nyblom yttrar på ett ställe i en definition af humorn bland annat följande: »Den moderna realismen utgör i sina pessimistiskt materialistiska ytterligheter en direkt motsats mot den äkta humorn; ty den förra är till sitt väsen torr, hård, hatfull, under det den senare är flytande, saftig, kärleksrik. Genom dessa egenskaper torde den också vara kallad att öfvervinna realismen, d. v. s. föra den in på en sund och riktig stråt». Jag har anfört detta citat efter en auktoritet endast därför, att det väl i få ord uttrycker, hvad reaktionen mot den moderna realismen känner och tänker. Och utgående från detta auktoritetsyttrande ber jag att få göra en liten advokatorisk undersökning om anklagelsens berättigande.

Sånggudinnan förälskade sig ohjelpigt i humorn omkring slutet af femtonhundratalet, då båda i Cervantes' sällskap hade de berömda upptågen med den stackars »riddaren af den sorgliga skepnaden». Lyckligtvis stod här ingen Montague mot någon Capulet, utan vigdes båda hastigt och lustigt af dåvarande öfverstepresten i konstens tempel W. Shakespeare under stort jubel från publiken, som nu med skäl kunde tillropa sånggudinnan: Nu ser jag dock, att du är kött af mitt kött och ben af minom ben!

Det visade sig också i allo som en högst lycklig förening. När sånggudinnan försjönk i en orörlig dyrkan af den uppgrädda antiken, tills hon höll på att bli en marmorstaty, var det humorn, som lifvade upp henne och fick henne luftballong höll på att förlora sig »ins blaue hinein», bragte han henne åter till jorden. När humorn å sin sida var qvickhetsjägare och witzmakare, vände hon honom föraktligt ryggen. När han var allt för själfsväldig i sitt skämt, kunde hon stränga lyran och sjunga en glädlig, rent ljudande sång för att visa, att publiken inte behöfver det plumpa för att vara road. Hvad särskildt humorns ungdomsvän Falstaff beträffar, öfverlemnade hon åt de lärda akademierna att balsamera honom och inskrifva honom i den gyllene boken såsom ett mönster för evärdeliga tider af, hur »det sublimt höga förenar sig med det oändligt låga» — nej, »lilla» var det visst. Det lider nog intet tvifvel, att den gode Falstaff, om han kunnat se sig sjelf som hedersdoktor med gloria om hufvudet på främsta bänken vid estetiska föreläsningar, skulle höjt sig öfver sin af jordiska tyngdlagar

särdeles influerade lekamen i »sjelfutskratandets gudomliga potens». — På sjuttonhundratalet besökte paret äfven »midnattsolens land», der tjusarkungen på sitt oemotståndliga sätt visade dem uppmärksamhet. Man talar ju mycket om det fina behag, som utmärkte umgängestonen vid festerna för dem. Man har också mycket talat om de bacchantupptåg, som tillställes för gästerna. Tvifvel ha nyligen på ett anmärkningsvärdt sätt uttalats om »det sublima» i slitningen mellan sånggudinnans oförgätligt sköna pastoraler och humorns otyglade bacchant-sånger, som öfverröstade dem; så att, hvad den förra kunnat skänka oss som en dyrbar national-egendom, det blef nedstänkt, och ett förföriskt skimmer kom att kastas öfver det låga samt »gaf upphovet till ett hundraårigt dundrande kalas», d. v. s. satte glaset i handen på humorn för årtionden. Likväl, hur många fruar skulle med så älskvärd finhet hafva omnämnt sin makes extravaganser, som sånggudinnan gjorde, då hon vid Svenska akademiens jubelfest 1836 yttrade de bevingade orden: »Gif plats, gif plats, se nordens vingud nalkas» etc.

Men så hade ock vid denna tid, jag menar vid medlet af adertonhundratalet, en ny ära inträdt i den här skildrade äktenskapshistorien. Den stora yttre anledningen dertill var parets med Charles Dickens slutna vänskapsförbund. Ingen hade hitintills så som han vetat framkalla de ljusaste sidorna hos båda på en gång. Den första föreningen på sextonhundratalet var smekmånaden med sin yrande glädthet, sina karnevaler och upptåg. Nu sutto de i ro vid den husliga hörden inom den borgerliga romanens fridlysta område. Efter små tvister och stridigheter med ty åtföljande försoningsfester, så ofta förekommande innan kontrahenterna fullt lärt känna hvarandra och affilat ojemnheter å båda sidor, fann man sig förenad i en innerlig, trygg tillgifvenhet. Och från att hafva umgåtts mera uteslutande med heroer, omgaf man sig nu med hvardagsmenniskor utan pathos, men intressanta ändå. Ja, Dickens visste ställa lumpenheten och passionen i en så pikant dager, att af de skalkar och dårar, han bland annat bragte en ihop med, man icke skildes från en enda utan saknad. Hvilka förtjusande utfärder gjorde ej de två med Dickens till aflägsna gamla gator och idylliska utvårdshus, och med sånggudinnans Hofmästare Fantasi som vägvisare! »Hör, hur den skälmen sjunger! kunde Fantasi säga

och stanna nedanför en gnisslande väderflöjel. Och minsan, sjöng icke tingesten på sin rostiga käpp ett helt poem! »Kom hit, skall du se» — sade hexmästaren en annan dag åt humorn, då de gingo förbi en kyrkogård. Humorn kom och tittade, och se alla grafvårdarne skrattade. — Under denna lyckliga tid förnyade paret sitt besök i nordn, der H. C. Andersén blef deras intimaste vän. Äfven med honom gjorde man utflygter till pittoreska trakter inom och utom staden, ja hela jorden rundt för resten och långt in i drömmarnes land. Men skalden dör och sången lever. Dickens och Andersén gingo all verdens väg med sina samtida själafränder.

Strax efter följde paret den stora emigrantströmmen öfver Atlanten, begagnade sig af Pacific-banan och kom till Bret Hartes guldgräfvareläger. Deras vän Charles Dickens, som ju så gerna ville försona sin förhastade, hårda dom öfver Amerika, hade innan sin död profetiskt uttalat sig om den uppgående stjernan vid vestra skyn, Bret Harte. Sånggudinnan och humorn svekos ej heller. »Aldrig har jag känt mig mera lifskraftig och ungdomsfrisk än här», sade humorn. Och sånggudinnan å sin sida gjorde lika rika fynd af poesi hos de tvifvelaktiga figurerna i Kalifornien, som dessa af guldsand. Man började känna sig litet kuslig i det gamla Europa. Hade nu de der urskogarne och öofverskådliga slätterna tagit i arf poesien också, liksom så mycket annat af det bästa, som utförts från den tvinande moderjorden, acklimatiserats och härligt utvecklats i den kraftiga jordmånen der borta? Skulle poesien och humorn äfven emigrera? Då ljud en dag en serenad nedanför sånggudinnans fönster — en mild hemlandston, en visa från Thüringen. En lustig gammal herre i rutiga byxor och med ett anlete liknande en mecklenburgerost stod der och knäpte på lutan. Hans seger var fullständig, ty strax efter sågs Onkel Brøsig (det var nemligen han och ingen annan) draga genom Europa, körande sin landtliga triumfchar för sånggudinnan och humorn, och i deras spår rann vårgrönskan upp och lockade foglarne att kvittra i kapp med de resandes platt-tyska. Det fanns ändå en ungdomskälla på bottnen af det gamla Europa, bland »det sura stoffet och det vattniga stoffet»; den klassiske Brøsig slog sig i ro med sina gäster för att lefva »lifvet på landet». Jaha, der satt man nu i Thüringen, nära det gamla sångarnästet Wartburg! Men

Brøsig blef gammal och fick mer smak för att sitta i kakelugnsvrån med sin toddy, än hans gäster trufdes med. De voro vana att röra på sig och beslöto att följa den stora turistströmmen till Norge, som nu blifvit modernt. Sagdt och gjordt; de foro!

— Åh, hvad luften här är härlig, sade sånggudinnan. Och hvad utsigterna äro fria och stortade!

— Ja-a-mja, sade humorn, men nog kunde klimatet vara litet blidare och naturen mindre karg, och utsigterna litet gladare.

— Du är då aldrig nöjd heller, sade frun. Du hade ju så roligt i går åt fiskarfolket.

— Ja, bevars, ja-a; men man kan tröttna på striler och fantegutter och bondrolighet också.

Emellertid följde humorn oförtrutet den sväfvande sånggudinnan i spären, om han också pustade i backarne. En dag kallade han henne en »sommerfugl», och hon log och sjöng:

»Er jeg en sommerfugl, liden og skær,
Så lad mig af lyngtoppen drikke.

Og er du en gut, som lyster en leg,
Så jag mig, men fang mig ikke.»

I det samma stod en man med dyster min framför dem.

— Jag är Brand, sade han. Uppåt!

— Uppåt? sporde sånggudinnan och blef genast uppmärksam. Hvarför uppåt?

— Jo, för att dyrka Gud i iskyrkan.

— Härligt sade hon, och uppåt bar det.

— Nej, stanna, jag kväfs, jag orkar inte längre med, stammade humorn andfädd.

— Så stanna, svage! sade de andra, och så sträfvade man vidare.

När man ett stycke längre upp mötte en blekft prest, som kallade sig ett »himmelens hvetekorn», drog humorn sitt sista leende, och derefter satte han sig på en sten vid vägen, men sånggudinnan och Brand försvunno ur hans åsyn. En stund derefter hördes ett brak, som om jorden remnat, och i nästa ögonblick kom sånggudinnan nedstörtande, blek och förskrämd.

— Hvad var det — hvar är Brand? sade humorn.

— Jo, han begrafdes visst under sin iskyrkas ruiner.

— Men du, hur är det med dig?

— Jo, vet du, jag tror att jag fått nog af »mannaviljans quantum satis».

— Ser du det!

— Och vet du, jag tror vi resa ned och hvila ut i Köpenhamn, och se'n resa vi väl öfver till kontinenten; der går det ändå bäst att sjunga.

— Åh, gudomliga! — Och så reste de.

När de kom till Köpenhamn, började man åter göra utflygter. Men humorn såg sig mycket förvånad omkring.

— Vet du, jag känner inte igen mig riktigt sade han. Här är så kusligt och mörkt.

— Nej, nej, sade sånggudinnan, vi hafva kommit längre in i gränderna nu; dit solen knappast tränger, och der det goda inte alltid segrar.

— Men sophögarne äro inte sublimalängre, och äggskalen i rännstenen se inte alls poetiska ut, och de förolyskade stoppnålarne förefalla föga nöjda med sin lott. Och barnen, ja de se allt annat än oskuldsfulla ut. Hvar är Fantasien?

— Jo, vår gode hofmästare fick tjenstledighet för en tid; han hade öfveranstängt sig och behöfde hvila. Det kan vara roligt att se sig om utan Fantasiers utläggningar också.

— Men här är så smutsigt. Om vi åtminstone hade lyckans galoscher!

— Ja, det kunde de stackarne behöfva, som bo här i smutsen.

— Men snälla du, hvad skall du här att göra?

— Jag vill se lifvets fränsida riktigt.

— Men jag kommer alldeles ur humör.

— Ja, ja! Det är inte så lätt att vara lustig bland lifvets sorgligaste förhållanden. Men du får väl lifva upp dig. Jag har inte så lätt jag heller, att vara poetisk inför den här prosan.

— Ja, vet du, det passar verkligen inte poesien att vandra här. Det klär dig inte.

— Jag är icke längre kokett.

— Aek, du emanciperade! Estetikerna skola aldrig medgifva det!

— De äro till för att kommentera, inte kommendera mig!

— Men hvad skola recensenterna säga om en humor, som icke längre skrattar?

— Då få de något att skriva om.

— Men förläggarne . . .

Hon ryckte på axlarne.

— Men olyckliga — jag säger, att jag ej följer dig!

Hon höjde handen, såg på honom med en obeskriflig blick och sade:

»Framåt, så är mitt ödes bud,

Och i djupet bor, som uti himlen — Gud!»

* * *

Ja, så stå sakerna för närvarande. Skola vi träda emellan och söka försona paret? Jag tror det inte. Det mest välmående råd, lika väl som den mest berättigade vädjan ur skönhetsens synpunkt, skall säkert här vara onyttigt. Onyttigt, emedan sånggudinnan aldrig skall komma att följa estetiskt recept. Sannerligen, de literära produkter, som vispas till efter Kajsa Vargs metod: »man tage litet humor, om man så hafva kan», de komma ej från höjden.

Att sånggudinnan kommit på villovägar, utom skönhetsens rämärken och dit, der hon ej har att göra, det är ganska antagligt, ehuru en kommande tid skall döma bättre derom än vi. Likväl »Så länge menskan sträfvar, far hon vill», säger Gud i prologen till Faust. Och hvarje ärligt sökande efter det högsta målet går ju i sina ytterligheter blott på skenbara omvägar. Lögnens väg är krokig, men sanningens är det också, fast på ett annat sätt. Det lär oss literaturhistorien så väl som all annan historia.

Är nu verkligen realismen eller vår tids sånggudinna »hård, torr och hatfull», som professor Nyblom säger? Är den lägsinnad, som så många andra säga?

Är *den* hård, torr och lägsinnad, som intresserar sig för lifvets uslaste utkastade; som offerar sig sjelf och föraktar en muntrad och skratlysten publiks applåder? Som, sjelf ett glädjens och skönhetsens barn, vågar afkläda sig det sköna och glada för att mäta djupet af det sorgliga och fula?

Humorn deremot, har den alltid varit flytande, saftig och kärleksrik? Har denna estetikernas och publikens älskling aldrig varit en torr witzmakare och en ganska tungfotad kvickhetsjägare? Har han icke stundom kommit med sitt skämt i otid inför lifvets elände, och har han icke någon gång adlat det låga med sin sublimala rolighet och gycklat bort de moraliska krafven?

Den tid är kommen, då han måste afkläda sig denna sin gamla människa och likt sånggudinnan låta en ny människa dagligen framkomma och uppstå. Det är den gamla humorn, som ej kan följa sånggudinnan i de nya, mörka regionerna. Men det lider väl intet tvifvel, att de två, som visat sig vara så innerligt förenade, skola finna hvarandra åter. En borgen därför är, att båda äro barn af den verld, der löjet ler genom tårarne, der

skrattet ligger invid gråten — den underliga värld, der öfverdriften, tviflet, hopplösheten bana stig för den ädla måttan, tron och glädjen.

Amalia Fahlstedt.

Från Amerika.

Ett Amerikanskt porträtt af Fredrika Bremer.

Bref fr. *C. Gohl.*

Hon är ej glömd i nya världen, den hjer-tevarma svenska författarinnan Fredrika Bremer eller, som hon här kallas, Miss »Brimer». Mången gång nar jag hört hennes namn i jemnbredd med Jenny Linds, då den äldre generationen kollationerade ungdomsminnen. Och hvad nutidens ungdom angår, så måtte den vara förtrogen med Fredrika Bremes arbeten åtminstone, ty jag har sett dem i folkbiblioteken, hvar helst jag tagit vägen. De stå vanligtvis på de af barnen mest anlitade hyllorna bredvid Topelii »Fält-skärns Berättelser» i öfversättning, och att de flitigt vandrat från hand till hand, derom vittna de slitna permarna och de nedsmorda bladen.

Jag fann för någon tid sedan i en amerikansk skalds annotationsbok skildring af ett besök hos Fredrika Bremer i Rom på våren 1858. I dagboken, som fördes af den berömde amerikanske skriftställaren *Nathaniel Hawthorne*, förf. till »The Marble Faun, The Scarlet Letter», etc., nedskrefs i Rom för trettio år sedan följande: »April 1858. Miss Bremer helsade på oss häromdagen. Vi tyckte, att hon förändrat sig helt obetydligt sedan den tiden, då hon var i Amerika och drack té hos oss i vår lilla röda stuga bland Berkshire-kullarne. Hon fick gå sin väg mycket missbelåten med min konversationsförmåga, lofordande min panna och mina ögon, men skarpt kritiserande min stackars mun och min haka. Hon är till utseendet den lustigaste lilla gamla fé, man kan tänka sig, med en ofantligt stor näsa, bredvid hvilken de öfriga dragen te sig som otillräckliga påhäng. Men man känner med ens att hon är i högsta grad hjertegod, mild, kvinlig, deltagande och sann. Hon talar engelska flytande, men med så stark brytning, att det är omöj-

ligt att förstå henne utan den spändaste uppmärksamhet. Detta var det egentliga skälet, hvarför vårt möte bland Berkshire-kullarne ej blef fullt tillfredsställande; ty halfva tiden kunde jag icke gissa mig till hvad hon sade, och var därför tvungen att svara på måfå.

Rom. 22 Maj 1858. Klockan sju gingo vi på tébjudning till miss Bremer. Efter att hafva letat länge, fåfängt gått i tre eller fyra trappor och till sist ströfvat omkring nära nog i en cirkel, funno vi henne i ett litet rum i en stor, gammal byggnad, belägen några steg från Tarpejiska klippans höjd. Det var det minsta, anspråkslösaste hem, jag sett i Rom, nått och jemt stort nog att rymma hennes smala säng, hennes tébord och ett bord, betäckt med böcker, fotografier öfver romerska ruiner och några blad, fullskrifna af henne sjelf. Jag undrar, om hon är fattig. Förmodligen är hon det, ty hon talade om för oss att hennes lefnadskostnader belöpa sig endast till fem paoli om dagen. Hon bad oss, emellertid med den största hjertlighet och den mest belevade enkelhet vara välkomna. Tarfligheten af hennes bostad nämnde hon lika litet, som om hon mottagit oss i ett palats, och genom att icke bedja om ursäkt för den trånga lokalen, kom hon oss att i längden icke lägga märke dertill. En mera belevad kvinna fins icke, och ändå tänker man i hennes sällskap aldrig efter, huruvida hon är välboren eller ej. Hennes lilla runda bord var redan dukadt för oss, och hennes simpla blå tékoppar framsatta. Sedan hon slutat sitt samtal med svenska ministern och till afsked tryckt hans hand inom båda sina, serverade hon oss té och bröd och litet kaka. Under aftonens lopp sågo vi den härligaste utsigt öfver Campagnan från ett af hennes fönster, och från det andra, som vette åt St. Peterskyrkan, en bred, skimrande strimma af en vacker solnedgång, ej så storartad och praktfull som många, jag sett i Amerika, men mjukare och finare i alla dess vexlingar. Då dess tjusande färgtoner så småningom förbleknat, sken halfmånen allt klarare, det fans ej ett moln på himmelen, och jag påmindes om månskenet i mina unga dagar. I trädgården under hennes fönster på branten af Tarpejiska klippan stodo några buskar och ett stort träd, som skymde det beryktade bråddjupet, utför hvilket de gamla romarne brukade kasta sina förrädare och tidtals äfven sina patrioter. Miss Bremer tala mycket på sitt egendomliga sätt, — ganska god engelska för en

utländska, — men med ett så besynnerligt tonfall och så stark brytning, att man omöjligt kunde vara säker om att begripa hvar tionde ord. Då hon är så svår att förstå, är det ganska öfvert att man tycker att hon fullt och fast öfvertygar sina åhörare och att hon talar på det mest förståndiga vis och i den välvilligaste stämning. Det fins intet bättre hjerta än hennes och ej många bättre hufvud. En liten blandning af känsla kryddar hennes samtal på det angenämaste, i förening med snabb, fin humor och den fullkomligaste enkelhet. Det råder hos henne något flickaktigt, ungdomligt, som berör en mycket angenämt; något af lefnadsmorgonens friskhet och doft finnes ännu kvar i denna lilla, vissna törnros: dess belöning för att aldrig hafva brutits och burits, utan endast hafva spriddt vällukt på sin stjelm. Jag glömmer hufvudsumman af vårt samtal. Det var mycket om konst, förstås, ehuru detta är ett ämne, som Miss Bremer påtagligen icke har reda på. Vi talade också om loppor, — insekter, hvilka i Rom göra sig hemmastadda i ens bur och barm och äro så vänliga och oundvikliga, att man ej längre af grannlagenhet hindras att syfta på de af dem ålagda lidanden. Stackars lilla miss Bremer plågades af en, medan hon slog i våra koppar. Bland annat talade hon äfven om den svenska vintern och sade, att hon tyckte om den, huru lång och svår den än var. Detta kom mig att blygas öfver min rädsla för Nya Englands vinter, hvilken jag varit rädd för, innan jag lemnade Amerika och som jag nu, efter fem eller sex milda engelska decembermånader afskyr ännu mera.

Efter en stund inträdde två unga flickor, miss Bremers grannar, kunde jag förstå, just hemkomna från en lång promenad på Campagnan, upplifvade och trötta på samma gång. Den ena tycktes vara en tyska, den andra en fransyska. De hade med sig blomstergåfvor och språkade lifligt och förtroligt med miss Bremer. Då vi voro färdiga att taga afsked, bad miss Bremer dem att följa med henne och oss ut på branten af Tarpejiska klippan. Innan vi lemnade hemmet, tog hon en buket rosor ur en vas och gaf dem till miss S., som sade, att hon skulle lyckliggöra sina sex systrar genom att gifva en ros åt hvar och en af dem. Sedan gingo vi utför de trassliga trapporna och genom trädgården ut på branten af klippan, som stupar lodrätt ned. Derpå gingo vi åter inomhus, trappa

upp och trappa ned genom krångliga korridorer, tills vi kommo ut på gatan, som ännu var full af de små trasvargar hvilka svärma och rota i denna del af Rom. Vi återvände till vårt hem genom en hvälfd port och utför en bred trappa till Capitoltorget, och från dess ända, på höjden af den långa sluttande gatan, der Castor och Pollux och de gamla milstolparne stå, vände vi oss åt venster och följde en slingrande stig, tills vi kommo in på gården af ett palats. Denna gård är omgifven af ett bröstvärn, öfver hvilket vi lutade oss fram och sågo Tarpejiska klipans bråddjup ungefär lika högt som ett fyrvårningshus. På kanten af detta bråddjup tog miss Bremer afsked af oss, innan vi lemnade gården. Hon kysste min hustru mycket hjertligt på båda kinderna . . . och så vände hon sig till mig . . . tryckte min hand, och så skildes vi åt för att kanske aldrig mera råkas. Gud välsigne hennes goda hjerta! . . . Hon är ett ofanligt älskvärdt, litet fruntimmer, värdig att vara hela människolägtets tant. Jag misstänker, i förbigående sagdt, att hon icke tycker hälften så bra om mig, som jag tycker om henne. Jag har fått i mitt hufvud, att hon, anser mig otillgänglig eller också tror hon att det på ett eller annat sätt är något i olag hos mig. Det gör mig ondt om hon så skulle tro, ty en god, hjertevarm, klar-synt och finkänslig människa som hon brukar hafva skäl för sina omilda tankar, då hon i sällsynta fall låter dem uppkomma inom sig.

Rättelser.

Genom ombrytningsfel har i artikeln: »En blick på svenska folkskolan etc.» stycket: »Lack vare lärarebildningens etc.» fått plats såsom det 14:de i afd. I. I samma stycke förekomma uttrycken »vakenhets-, liflighets-»; skall vara: vakenhet, liflighet. Smärre tryckfel orättade.

»Literatur», sid 91 2:dra spalt, 3:dje rad nedifrån står: sand; läs: sandt; sida 92, 1:sta spalten: 14 rad. upifrån står: uskällende, läs: uskeldende; 2:dra spalten 19:de sid. nedifrån står: overenskom-melse; läs: overenskomst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Joh. O—r: En blick på svenska folkskolan med anledning af Eva Vigströms artikel i Göteborgs H. T. — Ett nordiskt kvinnoöföte. — Sture Gustave Kjellson: Två Sonetter. — Amalia Fahlstedt: Humorn och nutiden. (Ett diskussionsinlägg i sällskapet Nya Idun). — C. Gohl: Från Amerika. Ett amerikanskt porträtt af Fredrika Bremer.

Distribueras af WETTERGREN & KERBER, Göteborg.

Göteborg, Wald. Zachrissons Boktryckerj 1888.